

KODĖL NEGALIMA
PRITARTI
VIENALYTĖS ŠEIMOS
ĮTEISINIMUI?

Krikščioniškosios kultūros institutas

2022 metai

Vilnius

TURINYS

Įvadas _ 4

Meilės niekas nedraudžia _ 5

Svarbiausia – vaikų interesas _ 6

Vienalyčių santykių nepastovumas _ 7

Civilinė sąjunga (partnerystė) reiškia santuoką _ 8

Visuomenės perauklėjimas _ 10

Demografija _ 12

Visuomenės nuomonė _ 14

Teisių kolizija _ 16

Bažnyčios prieštaravimas _ 18

Ką daryti? _ 20

Šaltiniai _ 21

ĮVADAS

Lietuvos Respublikos Seime svarstomas Civilinių sąjungų įteisinimo projektas, savo esme kartojantis anksčiau šios ir kitų Seimo kadencijų svarstytus ir atmestus civilinės partnerystės įteisinimo projektus. Naujasis projektas, kaip ir dauguma ankstesniųjų, šeimos santykių teisinį statusą suteiktų ne tik vyro ir moters, tačiau ir tos pačios lyties asmenų poroms. Vardan patogumo visi tai numatantys projektai vadinini vienalytės partnerystės projektais, kaip dažniausiai tai įvardijama ir šalies žiniasklaidoje.

Žiniasklaidoje mažiau akcentuojama tai, kad visi ankstesni ir dabar Seime svarstomas projektas siekia suteikti partnerystei (ar šiuo atveju civilinei sąjungai) šeimos teisinių santykių statusą, tai yra civilinės sąjungos įteisinimas, koks yra svarstomas Seime, prilygintų tokias sąjungas šeimai.

Viešojoje erdvėje dažniausiai skamba argumentai „už“ vienalyčių partnerystės (taigi šeimų) įteisinimą Lietuvoje. Palaikanti pozicija vyrauja pagrindinėse žiniasklaidos priemonėse. Tikėtina, kad ji dažniau pasiekia ir Seimo narius. Šia analize norima pristatyti argumentus, dėl kurių vienalytės šeimos įteisinimas būtų ne tik neteisingas, bet ir žalingas Lietuvos visuomenei.

MEILĖS NIEKAS NEDRAUDŽIA

Visi įstatymai riboja (draudžia), leidžia arba skatina konkretų piliečių elgesį. Tą vienaip ar kitaip daro visi teisės aktai. Net pataisos, kurios tam tikru klausimu išplečia leistino elgesio ribas, kartu visada tuo pačiu pasako, kas lieka draudžiama (ir atvirkščiai).

Seksualinio gyvenimo klausimu valstybė taip pat gali drausti, leisti arba skatinti tam tikrą elgesį. Dauguma valstybių draudžia lytinius santykius su vaikais ar gyvūnais, taip pat kitus santykius, kurie tose visuomenėse yra laikomi visiškai nepriimtinais (nekrofilija, incestas ir t. t.). Nemaža dalis pasaulio valstybių draudžia lytinius santykius už atlygį (prostituciją), o taip pat homoseksualius lytinius santykius, kaip draudė ir demokratinės Vakarų šalys, panaikinusios šiuos draudimus XX amžiuje (JAV – tik XXI amžiaus pradžioje).

Didžioji dalis seksualinio elgesio formų yra tiesiog leidžiamos – valstybė už jas nei baudžia, nei jas skatina. Čia patenka nesantuokiniai lytiniai santykiai, santykiai už santuokos ribų (neištikimybė), santykiai su daugiau nei vienu partneriu, o taip pat ir homoseksualūs santykiai demokratinėse šalyse, įskaitant Lietuvą nuo 1993 metų. Valstybė yra iš esmės neutrali tokių santykių atžvilgiu – nei juos draudžia, nei skatina.

Visos pasaulio valstybės skatina vyro ir moters santykius, kurie būtų stabilūs ir lydimi viešai priimto neterminuoto įsipareigojimo. Tokie santykiai sukuriama religiniu ar civiliniu santuokos institutu. Lietuva, kaip ir visos pasaulio valstybės, teikia prioritetą tokiems santykiams, net Konstitucijoje numatydamą, jog valstybė saugo ir globoja santuoką, kuri sudaroma laisvu vyro ir moters apsisprendimu. Įvairūs įstatymai numato skirtingų rūšių privilegijas sutuoktiniams, lyginant su kitomis bendro gyvenimo formomis. Tai ir finansinė apsauga, patogus turto paveldėjimas, jautrios informacijos apie sutuoktinį suteikimas, teisė neliudyti prieš sutuoktinį, bendro pasakolų išdavimo ir turto įsigijimo sąlygos.

Tokia tvarka, kai valstybė remia ir skatina vyro ir moters šeimą ir leidžia, tačiau neskatina kitokių santykių formų, yra teisinga ir jokia prasme nedraudžia vienalychių porų meilės. Kokį šeimos modelį skatinti, valstybė pasirenka ne pagal moralinį vertinimą ar tų santykių „gerumą“, o pagal jų vertę pačios valstybės ir jos socialinės tvarkos išlikimui.

SVARBIAUSIAS – VAIKŲ INTERESAS

Valstybė saugo tėvystę, motinystę, santuoką ir šeimą ne atsitiktinai ir ne dėl jų išskirtinės moralinės vertės. Minimų ryšių moralinė vertė išties didelė, tačiau nėra svarbi šiuolaikinei sekulariai valstybei. Valstybė saugo tėvystę, motinystę, santuoką ir šeimą todėl, kad šie ryšiai pasižymi unikalia kiekvienai valstybei būtina savybe – jie sukuria sąlygas augti naujai gyvybei. Esama daug teisingų ir skatintinų reiškinų, kaip draugystė, savanorystė, mecenatystė ir kiti. Tačiau nė vienas jų nesulaukia valstybės konstitucinės apsaugos.

Tėvystė, motinystė, santuoka ir šeima yra valstybės saugojamos ir globojamos todėl, kad jų dėka tampa įmanomas vis naujos jaunosios kartos parengimas visaverčiam gyvenimui visuomenėje. Pasak Lietuvos Respublikos Konstitucijos kūrėjų ir Konstitucinio Teismo sprendimų, būtent vaikų interesams turi būti teikiama pirmenybė formuojant šeimos politiką. Vaikai vienodai sėkmingai gimsta be ilgalaikės stabilios aplinkos (šeimoms), tačiau būtent joje sėkmingiausiai auga ir socializuojasi. Nepaisant dabartinės skyrybų gausos, stabiliausia tėvų bendro gyvenimo forma išlieka santuoka. Kuo šeima stabilesnė, tuo geresni vaikų rezultatai: mažiau psichologinių problemų, geresni mokymosi rezultatai ir profesinė karjera, finansinė padėtis, kuriami stabilesni šeimos santykiai. Išsamiausia studija šiuo klausimu JAV atlikta 2012 metais, tačiau tyrimų yra daug ir įvairių (šaltiniai – analizės pabaigoje).

Dažnas naujos – vienalytės – šeimos sampratos šalininkų argumentas atsakant į tai teigia, kad vienalytės šeimos įteisėjimas kaip tik leistų išplėsti tokių stabilių šeimų skaičių ir tik pagerintų Lietuvoje augančių vaikų situaciją. Pirma, toks argumentas išduoda dažnai nutylimą siekį vienalytėms poroms leisti auginti vaikus. Antra, mįnėti dėsningumai – geriausi vaikų rezultatai augant santuokinėje šeimoje – stebimi tik kalbant apie vaikystę augant su savo biologiniais tėvais. Ne bet kokia santuokinė šeima, o vaiko biologinių tėvų santuokinė šeima yra geriausia aplinka vaikui augti.

VIENALYČIŲ SANTYKIŲ NEPASTOVUMAS

Vienalyčiai santykiai, pačia savo prigimtimi būdami orientuoti ne į palikuonis ir stabilios jų ateities kūrimą (tai neįmanoma), o išimtinai vien į pačių partnerių subjektyvaus pasitenkinimo savo gyvenimo kokybę gerinimą, neatsitiktinai pasižymi daug mažesniu stabilumu nei vyro ir moters santykiai.

Galima teigti, kad XXI amžiuje seksualinis elgesys tapo laisvesnis visose visuomenės grupėse. Tačiau homoseksualų partnerių gausa buvo įspūdinga dar praėjusio amžiaus aštuntajame ir devintajame dešimtmečiuose, kai JAV visuomenėje (kur vykdyti tyrimai), nepaisant hiپیų judėjimo, dar tvirtai dominavo konservatyvios elgesio normos.

Išsamiausia tokia studija, atlikta 1981 metais, atskleidė, kad vidutinis homoseksualų partnerių skaičius per visą gyvenimą buvo 50 (heteroseksualų – 4), per paskutinius metus – 8 (heteroseksualų – 1,25). Monogamiškais savo santykius įvardijo vos 2 procentai homoseksualų (83 procentai heteroseksualų). Kita 1978 metų studija atskleidė, jog 43 procentai apklaustų homoseksualų vyrų teigė turėję daugiau nei 50 seksualinių partnerių, o 28 procentai teigė jų turėję daugiau nei tūkstantį. 79 procentai teigė, kad daugiau nei pusė jų partnerių buvo nepažįstami, o santykiai – vienkartiniai. Vyrų ir moterų santykiams būdingos visiškai priešingos tendencijos. Kaip apibendrino dar viena šio laikmečio studija: „Lytinių santykių ne su savo nuolatiniu partneriu lūkestis buvo norma vyrų porose ir išimtis heteroseksualiose porose.“

Pastaraisiais dešimtmečiais tokio pobūdžio sociologiniai tyrimai tapo politiškai nekorektiški ir beveik nebeatliekami. Nėra pagrindo manyti, kad, liberalėjant visuomenių požiūriui į seksualinį gyvenimą, homoseksualų santykiai tapo labiau monogamiški ir bent kiek priartėjo prie tų savybių (pirmiausiai stabilumo), dėl kurių santuokinė vyro ir moters šeima pelno valstybės apsaugą.

CIVILINĖ SĄJUNGA (PARTNERYSTĖ) REIŠKIA SANTUOKĄ

Agituojant už partnerystės įteisinimą dažnai teigiama, kad partnerystė nereiškia šeimos, o juo labiau nereiškia santuokos. 2022 metais užregistruotas projektas supainiojo sąvokas dar labiau, siūlydamas naują – civilinės sąjungos – institutą. Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas viešai teigė, kad civilinė sąjunga nesukurs šeimos teisinių santykių. Kad civilinė sąjunga yra tapati partnerystei, akivaizdu palyginus ją įteisinančio projekto turinį su anksčiau Seimo atmestais partnerystės įteisinimo projektais. Civilinės sąjungos ir partnerystės turinys identiškas, todėl pagrįsta ir teisinga jas vartoti sinonimiškai.

Savo ruožtu partnerystė neabejotinai sukuria šeimos teisinius santykius. Nacionalinės teisės požiūriu, partnerystės reglamentavimas visada teikiamas kaip Civilinio kodekso šeimos santykių knygos pataisos. Tarptautinės teisės požiūriu Lietuva egzistuoja europinėje teisinėje erdvėje, yra Europos Tarybos ir Europos Sąjungos narė, todėl jai galioja Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) ir Europos Teisingumo Teismo (ETT) sprendimai. EŽTT dar 2010 metais byloje *Schalk ir Kopf prieš Austriją* konstatavo, jog vienos lyties asmenų santykiai patenka į šeimos teisinių santykių sritį.

Iki 2020–2024 metų Seimo kadencijos Lietuvoje mėginta apsimesti, kad norima įteisinti tik vyro ir moters partnerystę, kas esą Lietuvoje aktualu daugybei kohabituojančių vyro ir moters porų, o ne homoseksualams. Tai skelbiant, buvo sistemingai nutylima, kad pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją (2013 metų sprendimas byloje *Vallianatos ir Kiti prieš Graikiją*), vien tik heteroseksualių porų partnerystės įteisinimas laikomas diskriminacija. Partnerystės institutas, kitaip nei santuoka, yra išimtinai civilinis, savo esme nėra susijęs su giminės tęsimu ir EŽTT požiūriu turėtų būti lygiomis teisėmis prieinamas visų orientacijų žmonėms. Projektus teikę liberalai, socialdemokratai ir kiti politikai privalėjo žinoti, kad, įteisinus vyro ir moters partnerystę, Lietuva pralaimėtų bylą EŽTT ir per artimiausią dešimtmetį turėtų įteisinti ir vienalytę partnerystę.

Vėlesni išaiškinimai mažais žingsniais – atskirose siaurose srityse – įtvirtino partnerystės susiejimą su santuoka. Pavyzdžiui, pagal Europos Teisingumo Teismo praktiką (2013 gruodžio 12 d. prejudicinis sprendimas byloje *F. Hay prieš Credit Agricole*), ES šalyje narėje įteisinus partnerystės institutą, jo saistomoms poroms valstybė privalo garantuoti tas pačias teises. Konkrečiai, pasirašant darbo sutartį, joje darbuotojo sutuoktiniui numatyta socialinė apsauga turi būti užtikrinama ir darbuotojo partneriui vienalytėje poroje. Vėliau, 2018 metais byloje *Coman ir kiti prieš Migracijos generalinį inspektoratą ir Vidaus reikalų ministeriją* įtvirtinta homoseksualių partnerių teisė naudotis sutuoktiniams teikiama ES laisvo judėjimo teise net ir šalyse, kurios nepripažįsta vienalytės santuokos. Akivaizdu, kad nors šeimos teisė laikoma valstybių narių išimtinės kompetencijos sritimi, ją liečiantys klausimai persidengia su kitomis sritimis, ir, tuo naudodamasis, Europos Teisingumo Teismas laipsniškai įtvirtina vienalyčių partnerystės prilyginimą vyro ir moters santuokai bei šalių narių pareigą tai pripažinti.

Gali kilti klausimas, ar dėl aptartų EŽTT ir ETT sprendimų Lietuva neturi pareigos įteisinti vienalytės partnerystės, kuri būtų prilyginta šeimai ir santuokai. Tokios pareigos nėra. Kol šalyje nėra teisinio instituto, įtvirtinančio šeimos santykius, nėra ir pareigos jį sukurti. Kai toks institutas atsiranda, EŽTT ir ETT sprendimai įpareigoja suvienodinti partnerių ir sutuoktinių teises. Lietuva savo Civiliniame kodekse prieš du dešimtmečius yra numačiusi partnerystės įteisinimą ir tai sukuria šalies gyventojams teisėtus lūkesčius. Tačiau ši problema išspręstina pačiu lengviausiu keliu – iš Civilinio kodekso pašalinant minėtą nuorodą į būsimą partnerystės įteisinimą.

VISUOMENĖS PERAUKLĖJIMAS

Klaidingas aiškinimas, jog vienalytės šeimos įteisinimas reikštų viso labo valstybės neutralumą visų šeimų atžvilgiu ir dėl to jokios pasaulėžiūros šalininkai esą negali prieštarauti tokiai pozicijai. Valstybei iš principo neįmanoma būti neutraliai šeimos sampratos klausimu. Kiekviena valstybė įstatymais įtvirtina ir tuo pačiu palaiko konkrečią šeimos sampratą, kurias galima grubiai apibendrinti kaip prigimtinę ir hedonistinę, t. y. parentą prigimtinio lyčių papildomumu arba sudarančiųjų šeimą malonaus gyvenimo siekiu. Pirmuoju atveju šeima kuriama su tikslu pratęsti gyvybę (susilaukti vaikų), nors tai neprivalo ir net negali būti vienintelis šeimos tikslas. Tradiciškai toks požiūris vadinamas atvirumu gyvybei. Antruoju atveju šeima kuriama dėl pačios poros subjektyvaus džiaugsmo, o gyvybės pratęsimo tarp šeimos tikslų gali ir nebūti.

Iki pokario seksualinės revoliucijos su labai retomis išimtimis visą Vakarų civilizacijos istoriją egzistavo tik pirmoji, prigimtinė šeimos samprata. Nuo 1968-ųjų seksualinės revoliucijos Vakaruose ir nuo XXI amžiaus pradžios Lietuvoje šios dvi šeimos sampratos konkuruoja žiniasklaidoje, švietimo sistemoje, populiariojoje kultūroje, o taip pat teisėje ir politikoje. Ši konkurencija yra objektyvus tikrovės faktas, kurio neįmanoma išvengti ar ignoruoti. Priklausomai nuo to, kokią šeimos sampratą įtvirtina įstatymais, valstybė visada pasirenka vieną ar kitą poziciją šioje kovoje, t. y. teisiškai pripažįsta arba tik prigimtinę (sudaromą vyro ir moters), arba hedonistinę (sudaromą bet kieno) šeimos sampratą. Pabrėžtina, kad hedonistinė šeimos samprata neuždraudžia vyro ir moters šeimos, nepanaikina jos teisinio statuso – to niekas nereikalauja ir nesiekia, tai nėra svarstoma alternatyva. Hedonistinė šeimos samprata išplečia šeimos supratimą tiek, kad visiškai pakeičia jos prasmę, ir prigimtinis šeimos supratimas netenka reikšmės. Paprastai tai įvardijama formule: kai viskas yra šeima, niekas nebėra šeima.

Valstybė, teisiškai pripažinusi ne vien vyro ir moters sudaromą šeimą, neišvengiamai turi mokyti savo piliečius, kad vienalytės šeimos taip pat yra šeimos, ir toks požiūris yra vienintelis teisingas. Taip pat tokias poras šeimomis pripažinusios valstybės turi įstatymais įtvirtinti šį požiūrį kaip vienintelį teisingą viešojoje erdvėje. Taip yra ne dėl to, kad kiekviena įstatymo norma reikalautų besąlygiško pripažinimo. Dažniausiai įstatymui galioti užtenka to, kad jo būtų laikomasi. Tačiau šeimos sampratos atveju, naujoji šeimos samprata tiesiogiai prieštarauja didelės visuomenės dalies (o Lietu-

vos atveju, absoliučios piliečių daugumos) šeimos supratimui. Šeimos samprata yra vienas pamatinių tikrovės aspektų, beveik kiekvienas žmogus savąjį šeimos supratimą laiko natūraliu ir savaime suprantamu. Valstybės įtvirtinta šeimos samprata, kurios nepripažįsta ir akivaizdžiai neteisinga laiko reikšminga visuomenės dalis, reiškia, kad jai reikalingas aktyvus valstybės palaikymas ir visuomenės perauklėjimas. Priešingu atveju, naujoji norma rizikuoja niekada nesulaukti visuomenės palaikymo.

Visa tai nėra teoriniai išvedžiojimai. Faktiškai visose valstybėse, kuriose buvo įteisinta vienalytė šeima, buvo siūlomi ir svarstomi, dažniausiai ir priimti įstatymai ar kiti teisės aktai, numatantys du svarbiausius dalykus: a) vienalytės šeimos pripažinimą mokymo programose ir b) bausmes už viešus teiginius, kad vienalytės poros nėra šeima, o jų santykiai nenormalūs ar nuodėmingi. Kai kurios šalys priima tai įtvirtinančius įstatymus (Švedija, Prancūzija, Šveicarija), kai kuriose tai sprendžiama administracinių vienetų lygiu (JAV, Kanada, Ispanija), o dar kitose bent kol kas įstatymų leidėjams pavyksta tai atmesti (Italija).

Tomas Vytautas Raskevičius, kaip vienas pagrindinių vienalytės šeimos įteisinimo šalininkų Lietuvoje, teisingai pastebėjo, kad šalių, kuriose teisiškai pripažįstamos vienalytės šeimos, visuomenės ilgainiui ima pritarti tokiam sprendimui, net jeigu iš pradžių jam nepritarė. Tačiau jis nutyli esminę aplinkybę, jog pokyčiai neįvyksta savaime: teisinį pasikeitimą visada lydi švietimo, viešosios erdvės, „neapykantos kalbos“ įstatymų išplėsto taikymo ir kiti nuomonę formuojantys pokyčiai.

Taip pat ir pats šeimos teisinio statuso suteikimas vienalytėms poroms tą padariusiose šalyse vidutiniškai per septynerius metus nuo partnerystės („civilinių sąjungų“) įteisinimo atveda iki vienalyčių „santuokų“ pripažinimo. Būtent partnerystės įteisinimą pasiūliusios partijos, nors dažniausiai iš pradžių kalba, kad nesieks „santuokos“, galiausiai būna tomis, kurios reikalauja ir „santuokos“ įteisinimo. Galima pagrįstai apibendrinti, jog partnerystė (ar „civilinė sąjunga“) egzistuoja tik kaip tarpinis etapas link „santuokos“ įteisinimo ir niekada kaip galutinis sprendimas visuomenės ginče dėl šeimos sampratos apibrėžimo. Valstybė arba gina vyro ir moters šeimą, kaip vienintelę, nes iš esmės kitokiais pagrindais ir tikslais sudarytą šeimos formą, arba besąlygiškai pripažįsta jai lygiomis visas kitas įmanomas šeimos formas.

DEMOGRAFIJA

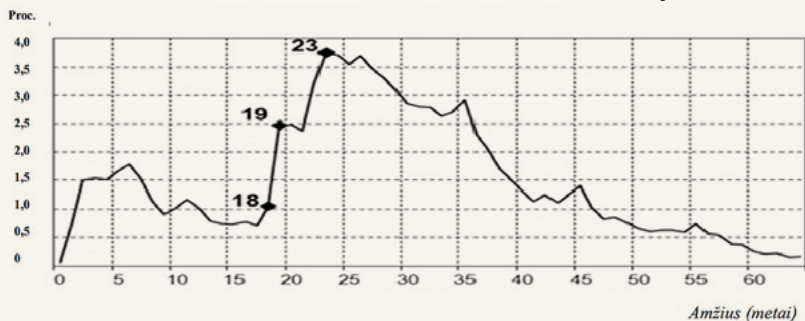
Kaip aptarta pradžioje, valstybė gali drausti, leisti arba skatinti kokį nors elgesį. Šeimos klausimu, valstybė skatina tokį elgesį (tokį šeimos modelį), kokiam suteikia valstybės teisinę apsaugą ir paramą. Jau taip pat aptarta, kad būtent prigimtinė šeima yra vaikų interesus geriausiai atitinkanti šeimos forma. Tačiau į tą pačią – prigimtinės ar hedonistinės – šeimos dilemą galima pažvelgti ir iš valstybės interesų taško. Pagrindinis valstybės interesas yra valstybės ir ją kuriančios tautos išlikimas. Tai apima ne tik išorines karines grėsmes, bet ir vidinę demografinio išnykimo grėsmę.

Lietuvai demografinis išnykimas yra ypatingai aktuali grėsmė, taip ir nesusilaukianti deramo dėmesio. 2019 metais Jungtinių tautų organizacija paskelbė, kad Lietuva yra greičiausiai nykstanti valstybė pasaulyje. Tai pasakytina tiek kalbant apie perspektyvą, tiek apie praeitį: JTO prognozuoja, kad iki šimtmečio pabaigos Lietuvoje liks vos 1,5 milijono gyventojų, tuo tarpu Lietuvos mokslininkų teigimu, per atkurtos nepriklausomybės laikotarpį šalis jau neteko ketvirčio visų gyventojų. Dar daugiau, ši JTO prognozė remiasi prielaidomis, kad gimstamumas Lietuvoje didės, o mirtingumas ir emigracija mažės. Tačiau nuo 2019 metų gimstamumas Lietuvoje tik dar toliau mažėja. Suprantama, kad dėl senėjimo ir vėl augančios emigracijos tendencijų demografinė krizė yra pagreitį įgaunantis procesas: vis senesnėje visuomenėje vis mažėja dalis žmonių, kurie susilaukia vaikų.

Tokioje situacijoje esančiai valstybei būtina rinktis šeimos politiką, orientuotą į gimstamumo skatinimą. Tam iš esmės niekas neprieštarauja, tačiau priemonių taip pat nesiimama. Gimstamumo skatinimas galimas iš esmės dviem pagrindinėmis priemonių grupėmis – finansinėmis ir ugdymo. Diskusija dėl tinkamiausių finansinių priemonių gimstamumui skatinti nėra šios analizės tema. Tačiau Lietuvoje dažniausiai nutylima, jog demografinis klausimas neapsiriboja vien finansinėmis priemonėmis. Sprendimą turėti ar neturėti vaikų, taip pat kiek jų turėti, lemia ne vien materialinės gyvenimo sąlygos, tačiau ir tikslai – susiformavęs supratimas apie tai, kas svarbu ir siektina gyvenime, taip pat ir tai, ar kurti šeimą ir ko iš jos tikėtis, kad savo gyvenimą būtų galima laikyti sėkmingu ir prasmingu.

Čia tenka prisiminti, kad vykstanti diskusija apie tai, „kas gali sudaryti šeimą?“, iš tiesų yra diskusija apie tai, „koks šeimos tikslas?“ Prigimtinė šeimos samprata, nors pastaraisiais dešimtmečiais klibanti, tačiau saugotina, neišvengiamai veda link suvokimo, kad vaikai yra vienas iš esminių šeimos kūrimo ir gyvenimo tikslų. Atitinka-

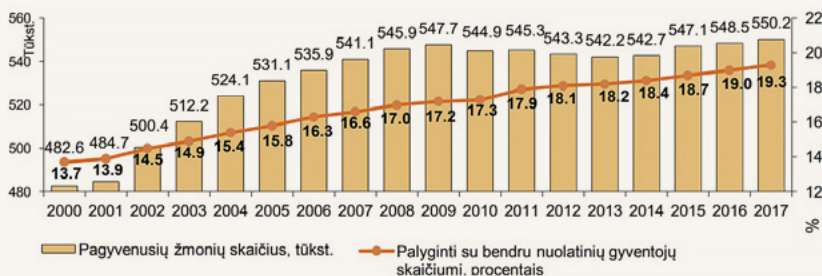
EMIGRACIJOS IŠ LIETUVOS MASTAI PAGAL AMŽIŲ

Lietuvos Respublikos Seimo Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018-2030 metais strategija (2017).

mai hedonistinė šeimos samprata, pastaruju metu visuotinai populiariinama, veda prie požiūrio, kad šeima kuriama dėl kuo malonesnio (ne seksualiai, o apskritai) gyvenimo kartu, kuriame vaikai yra visiškai subjektyvaus pasirinkimo dalykas. Tokia šeimos samprata ir visas ja paremtas dorinis ugdyimas niekaip neskatina mąstymo, jog vaikai reikalingi žmogaus laimei ir pilnatvei, kad jie kyla iš pačios šeimos prigimties, dar tiksliau, kad „šeima eina kartu su vaikais“, kad vaikai yra savaime suprantama gyvenimo dalis. Šis suvokimas, neseniai buvęs savaime suprantamas, jau dabar yra stipriai nunykęs, o hedonistinės šeimos sampratos įtvirtinimas galutinai pakirstų bet kokias prielaidas jam išlikti visuomenėje. Valstybė, mokykla, kultūra – viskas skelbtų, jog vaikai nėra vienas šeimos tikslų. Pasirinkdama tokią kryptį valstybė faktiškai apsiriboja tik finansinėmis demografinės politikos priemonėmis, kurių – kaip rodo ES šalių praktika – tiesiog negali užtekti paskatinti turėti daugiau nei du vaikus.

PAGYVENUSIŲ (65 METŲ IR VYRESNIŲ) ŽMONIŲ SKAIČIUS 2000-2017 M.

Lietuvos Respublikos Seimo Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018-2030 metais strategija (2017).

VISUOMENĖS NUOMONĖ

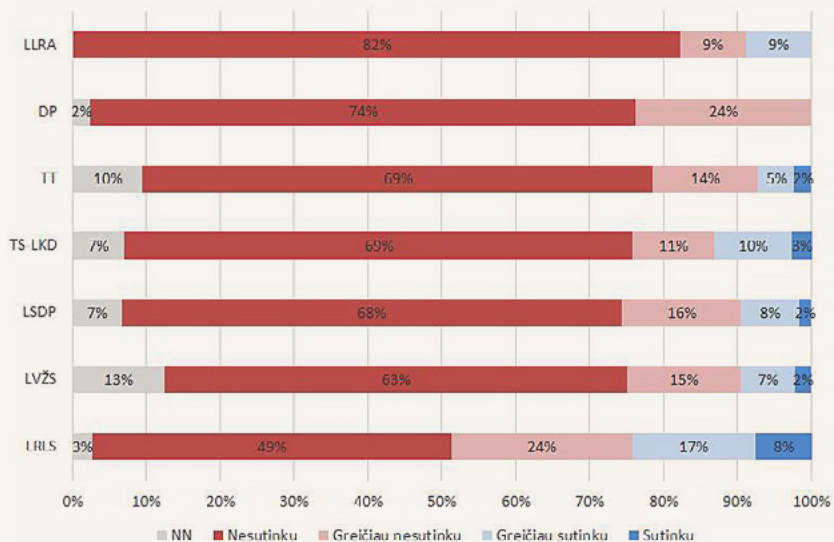
Visuomenės nuomonė negali būti laikoma savaime pakankamu argumentu kuriam nors klausimui nuspręsti. Tiek prigimtinė, tiek tarptautinė teisė gali aiškiai rodyti, kad daugumos gyventojų apklausoje palaikomas sprendimas nėra teisingas ir negali būti priimtas. Visuomenės nuomonė taip pat negali būti lemiama ekspertiniais klausimais, kur iš principo neįmanoma kompetentingas atsakymas. Tačiau principiniais moralinio ir politinio vertinimo klausimais visuomenės nuomonė yra reikšminga visada, kai esama jai lydinčių racionalių argumentų. Būtent taip yra šeimos sampratos klausimu ir demokratinė valstybė, kokia yra Lietuva, negali sąžiningai ignoruoti aiškiai išreikštos ir ilgalaikės visuomenės nuomonės.

Kaip rodo nesuinteresuotos palaikyti ar priešintis partnerystei institucijos, Lietuvos notarų rūmų, užsakyamu vykdomi visuomenės nuomonės tyrimai, laikotarpiu tarp 2015–2021 metų palaikymas tos pačios lyties partnerystėms ir tos pačios lyties „santuokoms“ faktiškai nesikeitė (kito paklaidos ribose) ir išliko labai žemas: partnerystei pritaria 10–15 procentų, „santuokai“ – 7–11 procentų respondentų. Apklausos neparodo, kokiais argumentais remiasi apklaustieji, tačiau tai ir nėra svarbu – apklausų rezultatai ir juose atsiskleidžianti nuomonė demokratinėje valstybėje pati savaime yra papildomas argumentas, kai vertinama greta kitų, aptariamų anksčiau šioje analizėje ir viešojoje erdvėje.

Iš esmės tas pačias tendencijas rodo ir tarptautiniai tyrimai. Vieno įtakingiausių visuomenės tyrimų centrų pasaulyje *Pew Research Center* 2017 metais atlikta studija atskleidė, kad Lietuvoje vienalytės „santuokos“ įteisinimui pritarė 12 procentų gyventojų (palyginimui – Ukrainoje 9 procentai). Šis skaičius atitinka duomenis Notarų rūmų tyrimuose.

Svarbu, jog balsavimas už tos pačios lyties asmenų partnerystę būtų ne tik ėjimas prieš ženkliai visuomenės daugumos nuomonę apskritai, bet ir tiesioginė savo rinkėjų išdavystė. Iš visų Lietuvos parlamentinių partijų vienintelės Laisvės partijos rinkėjų dauguma palaiko tos pačios lyties partnerystės įteisinimą. Kitų partijų rinkėjų dauguma tam nepritaria. 2017 metais VU TSPMI mokslininkų skelbti tyrimo duomenys rodo, kad vienalytei partnerystei tada pritarė 13 procentų TS-LKD, 10 procentų LSDP ir 25 procentai Lietuvos liberalų sąjūdžio rinkėjų. Kaip rodo bendros visuome-

TOS PAČIOS LYTIES ASMENŲ POROS TURI TURĖTI TEISĘ SUDARYTI PARTNERYSTĘ

VU TSPMI Nacionalinė rinkiminė studija (2016)

nės apklausos, rinkėjų požiūris šiuo klausimu bėgant metams faktiškai nesikeičia, nebent pačios partijos pakeičia savo rinkėjų bazę.

Galiausiai diskusijose dėl šeimos sampratos nuolatos ignoruojama tai, kad egzistuoja ne tik negatyvi laisvė nuo valstybės prievartos, bet ir pozityvi laisvė dalyvauti priimant bendras taisykles, pagal kurias gyvename. Pozityvi laisvė, dar vadinama respublikoniška laisve, yra demokratinės santvarkos ir pilietiškumo pamatas. Ji remiasi prielaida, kad geram piliečiui nėra nesvarbu, kokios normos įtvirtintos jo šalyje, net jeigu tos normos konkrečiais klausimais jo asmeniškai neliečia. Pilietiškas studentas negali būti abejingas tam, kaip šalyje reglamentuojamos pensijos, o pilietiškas pensininkas – būti abejingas tam, kaip finansuojamas aukštasis mokslas. Eutanaziją ar abortus reguliuojantys įstatymai turi rūpėti ir rūpi ne vien tik norintiems numirti ar pasidaryti abortą bei jų artimiesiems. Normos ir tai, ar jos atitinka teisingumo suvokimą, aktualios visiems neabejingiems piliečiams. Kiekvienas pilietis turi teisę ir pilietinę pareigą siekti, kad šalies įstatymai atitiktų jo teisingumo suvokimą. Dažniausiai ir minimaliai tai daroma balsuojant rinkimuose, kuriuose siekiama išrinkti savąją visuomenės gėrio viziją atitinkančius atstovus. Tačiau ir kiekvienu pamatiniu klausimu piliečiams nėra tas pats, kokią normą skelbia valstybė. Pagarba pozityviajai laisvei reikalauja, kad ji būtų atsižvelgta.

TEISIŲ KOLIZIJA

Teisė į vienalytę šeimą neegzistuoja. Joks tarptautinės teisės dokumentas – sutartis ar konvencija – neįpareigoja Lietuvos sukurti tokį institutą. Jeigu egzistuotų tokia žmogaus teisė, Lietuva seniai būtų privalėjusi ją priimti dar kaip stojimo į Europos Sąjungą sąlygą. Tačiau to nėra.

Atvira diskusija, ar vienalytės šeimos kūrimo apskritai nedraudžia Lietuvos Respublikos Konstitucija. Viena vertus, jos tekste įvardytas baigtinis šeimos kūrimo pagrindų sąrašas: santuoka, tėvystė, motinystė ir giminystė, kurias visas globoja valstybė. Jokie kiti šeimos kūrimo pagrindai nėra nurodyti, jų steigimas reikalauja papildyti Konstituciją. Liberalus požiūris teigia, kad 2019 metų Konstitucinio Teismo išaiškinimas, jog šeima yra neutrali lyties atžvilgiu, leido (ne įpareigojo, o leido) įteisinti vienalytes šeimas. Tačiau kita interpretacija teigia, kad tokia formuluotė viso labo nurodo, kad šeimos santykiai gali sieti ir tos pačios lyties asmenis – tėvų ir sūnų, motiną ir dukterį, brolius ar seseris. Bet kokie kategoriški teiginiai dėl šios Konstitucinio Teismo formuluotės reikalautų dar vieno išaiškinimo. Vienareikšmiškai teigti, kad vienalytė šeima neprieštarauja Konstitucijai, tikrai negalima.

Tačiau ir darant prielaidą, kad vienos lyties partnerystė Konstitucijai neprieštarautų, susiduriama su teisių kolizijos problema. Kiekviena piliečių teisė sukuria ir visų kitų piliečių pareigą. Tą nesunku suprasti per pavyzdžius: teisė į privačią nuosavybę sukuria visų piliečių pareigą ją gerbti ir kito privačios nuosavybės neliesti; teisė į nemokamas sveikatos paslaugas sukuria valstybės pareigą tas paslaugas finansuoti mokesčių mokėtojų lėšomis ir t. t. Teisė negali egzistuoti be pareigos. Jeigu būtų sukurta teisė į vienalytę šeimą, tai sukurtų įvairias pareigas visiems likusiems piliečiams ir valstybei, kaip visumai, per jos institucijas. Savime tai nėra problema, nes akivaizdžiai daugybė teisių nuolat sukuria pareigas. Tačiau šiuo atveju atsiranda susiduriančios teisės.

Visos piliečių teisės ir laisvės egzistuoja sąveikaudamos tarpusavyje ir neretai vieny išplėtimas reiškia kitų suvaržymą. Klasikinis to pavyzdys yra seksualinių mažumų teisių ir religingų asmenų teisių susidūrimas, kai, įteisinus vienalytes sąjungas, tikintys asmenys yra teisinėmis priemonėmis verčiami savo profesine veikla aptarnauti tokių „santuokų“ ceremonijas: juvelyrų – gaminti žiedus, floristai – tiekti gėles, konditeriai – kepti vestuvių tortą, planuotojai – organizuoti šventę, valstybės tarnautojai – sutuokti, nes tokia ceremonija būna civilinė, ne bažnytinė. Pastarąjį dešim-

tmetį Vakarų šalių žiniasklaidoje gausu pasakojimų apie tokius verslus ar pareigas turinčius asmenis, kuriems jų religiniai įsitikinimai neleido dalyvauti tokios vienalytės „santuokos“ ceremonijos rengime, tačiau jie buvo valstybės (teismų sprendimų) priversti tai padaryti.

Plečiant LGBT reikalavimus, nuolatos plečiasi ir susidūrimų laukas. Mokytojai, dėstantys pilietinio ar dorinio ugdymo dalykus, būna priversti dėstyti jiems visiškai nepriimtinius vertybinius teiginius apie šeimos sampratą ir tai, kokie santykiai yra priimtini visuomenėje. Ne vienoje ES šalyje pedagogams ir net darželių auklėtojams buvo pasiūlyta palikti darbo vietą, jeigu nemokys vaikų apie homoseksualios šeimos ir santykių normalumą, o neretai ir apie pareigą brendimo laikotarpiu ieškoti savo lytinės tapatybės ir seksualinės orientacijos. Pasaulėžiūrinės, dažniausiai krikščioniškos, įvairinimo įstaigos JAV teismų verčiamos leisti įsivaikinti vaikus vienalytėms poroms. Ten, kur darbdaviai moka už darbuotojų sveikatos draudimą, darbdaviai verčiami padengti ir su darbuotojų chirurginiu ar medikamentiniu lyties keitimu susijusias išlaidas, nors laiko tai darbuotojo fiziniu žalojimu. Pastaroji problema nėra tiesiogiai susijusi su vienalytės šeimos įteisinimu, tačiau taip pat perteikia religijos laisvės ir LGBT reikalavimų susidūrimą.

Valstybė negali tiesiog „padidinti“ laisvės ir teisių šalyje, galima sakyti, kad teisių sąveika yra nulinės sumos žaidimas – kažkam suteikiant naujas teises, kažkam suteikiamos naujos pareigos ir suvaržomos anksčiau turėtos teisės. Kai tokia kolizija neišvengiama ir neįmanoma pagerinti vieno padėties nepabloginant kitų padėties, įstatymų leidėjas privalo vertinti, kaip bus paveikta kokia visuomenės dalis. Nėra jokio objektyvaus pagrindo tikinčiųjų teisių vertinti prasčiau ir į jas atsižvelgti mažiau nei į seksualinių mažumų teises. Tą pripažįstant, belieka atsižvelgti į tai, kad religijos laisve naudojasi ir ji aktuali nepalyginamai didesnei visuomenės daliai, nei esama asmenų, kuriems aktualus vienalytės šeimos sukūrimas.

BAŽNYČIOS PRIEŠTARAVIMAS

Lietuvoje nėra valstybinės religijos ir Katalikų Bažnyčia (ar bet kurios kitos religijos atstovai) negali diktuoti, kokius įstatymus priimti ar nepriimti. Tai reiškia, kad Lietuvos vyskupų konferencijos pozicijos ar pačios Bažnyčios dokumentai šeimos sampratos klausimu nėra privalomi įstatymų leidėjams kaip visumai.

Tačiau kartu Lietuvoje Bažnyčia ir valstybė nėra atskirtos (Konstitucinio Teismo išaiškinimas) ir Bažnyčia gali daryti įtaką sprendimams tiek, kiek patys piliečiai ir konkretūs Seimo nariai save laiko Bažnyčios, kaip religinės bendruomenės, nariais ir su ja tapatinasi. Taigi, Bažnyčia, išsakydama savo poziciją, atstovauja beveik 80 procentų su ja besitapatinančių Lietuvos gyventojų, kurie – nesvarbu, praktikuojantys tikėjimą ar ne – laisva valia pasirinko su ja tapatintis. Labai supaprastinant, galima sakyti, kad Bažnyčia yra didžiausią pilietinės visuomenės dalį atstovaujantis balsas.

Dar svarbiau tai, kad Bažnyčios pozicijos yra įpareigojančios save katalikais laikantiems, o ypač viešai tokiais prisistatantiems politikams. Jeigu politikas akcentuoja savo religinę priklausomybę, kai gali tikėtis iš to naudos rinkėjų akyse, jis neabejotinai turėtų laikytis iš šios priklausomybės kylančių įsipareigojimų sekti Bažnyčios mokymu. Tą teigia pati Bažnyčia, išleidusi ne vieną tiesiogiai katalikams politikams skirtą dokumentą, nurodantį, kaip galima elgtis sprendžiant dėl konkrečių įstatymų. Tokie Bažnyčios dokumentai niekaip neliečia ir neįpareigoja savęs katalikais nelaikančių politikų ir nepažeidžia nuostatų, jog šalyje nėra valstybinės religijos. Tačiau jie apibrėžia katalikų politikų pareigas, kurias jie patys prisiima laikydamiesi save katalikais.

Svarbiausias toks dokumentas šeimos sampratos klausimu yra paskelbtas Vatikano Tikėjimo mokslo kongregacijos 2003 metais. Tuo metu Europos šalyse kaip tik pradėjo plisti tos pačios lyties asmenų sąjungų teisinis pripažinimas ir įvairių valstybių politikams tapo aktualu, kaip balsuoti šiais klausimais. Kongregacija, tuo metu vadovaujama kardinolo Josepha Ratzingerio (būsimojo popiežiaus Benedikto XVI), priėmė Pastabas dėl homoseksualių asmenų sąjungų teisinio pripažinimo projektų. Pastabas savo parašu patvirtino popiežius Jonas Paulius II.

Jose teigiama, kad „prieštarauti homoseksualiųjų sąjungų teisiniam pripažinimui įpareigoti visi tikintieji ir dėl jiems tenkančios atsakomybės pirmiausia politikai ka-

talikai. [...] Bažnyčia moko, kad pagarba homoseksualiems asmenims jokiū būdu negali akinti pritarti homoseksualiam elgesiui ar homoseksualiųjų sąjungų teisiniu pripažinimui. Bendrasis gėris reikalauja, kad įstatymais kaip šeimos pamatas ir pirminė visuomenės ląstelė būtų pripažįstama, skatinama ir ginama santuokinė sąjunga. Teisiškai pripažinti ar su santuoka sulyginti homoseksualiūšias sąjungas reikštų ne tik pritarti iškrypusiam elgesiui ir, vadinasi, padaryti jį pavyzdžiu šandienėje visuomenėje, bet ir aptemdyti pamatines vertybes, priklausančias bendrajam žmonijos paveldui.“ Dokumėte labai konkrečiai išskiriama, kad katalikas politikas privalo balsuoti prieš tos pačios lyties asmenų sąjungų teisinį pripažinimą, jeigu toks dar nėra įteisintas šalyje, ir reikšti nepritarimą tokiems projektams bei siekti jų atšaukimo ar ribojimo, jeigu tokie įstatymai šalyje jau yra priimti.

Nors viešumoje buvo asmenų, mėginusių nurašyti šį dokumėntą, kaip nereikšmingą dėl žodžio „pastabos“ jo pavadinime, Bažnyčios hierarchai ne kartą patvirtino, kad šis dokumėntas yra ne rekomendacinis, o privalomas ir visuotinai galiojantis. Lietuvoje ir, konkrečiai parlamente, gausu politikų, kurie yra viešai įsivardiję katalikais ir net vaizdavę tai reikšmingu savo, kaip politikų, elgesį lemiančiu veiksmu. Visi tokie politikai katalikai yra tiesiogiai įpareigoti balsuoti prieš vienalyčių sąjungų teisinį pripažinimą.

KĄ DARYTI?

Raginiai Lietuvoje įteisinti tos pačios lyties asmenų sąjungas du dešimtmečius rėmėsi pagrindiniu argumentu, jog tos pačios lyties asmenų poros egzistuoja, gyvena kartu ir jų gyvenimas yra objektyviai sudėtingesnis dėl egzistuojančių diskriminacinių sąlygų. Iš tiesų egzistuoja realios praktinės tokių porų problemos: sudėtingesnis ir brangesnis paveldėjimas, informacijos apie artimuosius gavimas ligos atveju, bendras turtas, paskolos ir t. t. Visus šiuos klausimus galima spręsti per notarą, tačiau tai reiškia papildomas išlaidas ir rūpesčius, kurių galėdami siekia išvengti visų orientacijų žmonės.

Daugumą šių problemų galima išspręsti nesukuriant šeimos teisinių santykių. 2016–2020 metų Seimo kadencijoje būtent tai buvo pasiūlyta tuomečiams valdantiejiems užregistravus vadinamąjį Bendro gyvenimo instituto projektą, kuriuo sukuriamas teisinis statusas, laikomas ūkiniais, o ne šeimos santykiais, tačiau leidžiantis išspręsti daugumą tokių problemų. Apklausos rodė, kad tokį sprendimą palaiko daug daugiau žmonių nei partnerystę. Paramą jam reiškė ir Bažnyčia. Nors toks projektas negalėtų išspręsti visų homoseksualių porų problemų (pavyzdžiui, praktiškai neįmanoma reglamentuoti teisės neliudyti teisme prieš artimąjį nesukuriant šeimos santykių), tokio įstatymo priėmimas reikšmingai pagerintų homoseksualių asmenų gyvenimą Lietuvoje. Toks įstatymas būtų pačia tikriausia prasme kompromisinis šeimos sampratos klausimo sprendimas, užtikrinantis homoseksualų teises, bet nesukuriantis šeimos teisinių santykių.

Vienalyčių šeimų įteisinimo šalininkai tokį kelią pavadino homoseksualų orumo įžeidimu ir atmetė kaip nepriimtina. Tai galutinai apnuogino klausimo esmę: vienalyčių partnerystės įteisinimo šalininkams svarbus ne praktinių problemų sprendimas, o būtent šeimos teisinis statusas, teisiškai ir simboliškai prilyginantis vienalytes poras vyro ir moters šeimai. Natūralu, jog vienalytėms partnerystėms nepritariančiai visuomenės daliai dėl išvardytų priežasčių būtent toks šeimos statuso suteikimas ir prilyginimas vyro ir moters šeimai yra taip pat iš principo nepriimtinas. Kaip aptarta, valstybė negali būti neutrali šeimos sampratos klausimu ir, pripažindama vieną ar kitą sampratą, neišvengiamai užima poziciją jos naudai.

Efektyviausia ir teisingiausia išeitis iš du dešimtmečius viešumoje ir Seimo balsavimuose svarstomo šeimos sampratos klausimo yra būtent bendro gyvenimo instituto įteisinimas, tai yra sukūrimas tokio teisinio statuso, kuris leistų išspręsti kuo daugiau

praktinių problemų vienalytėms poroms, tačiau nesukurtų šeimos teisinio statuso ir neprilygintų vienalyčių porų vyro ir moters šeimai. Konservatyvioji šio ginčo pusė pasiūlė šį kompromisą, tačiau jis ignoruojamas jau antrą Seimo kadenciją toliau po skirtingais pavadinimais stumiant partnerystės įstatymą.

Kviečiame Seimo narius priimti šeimos teisinio statuso nesukuriantį, tačiau homoseksualių ir kitų kohabituojančių porų praktines kasdienio gyvenimo problemas sprendžiantį įstatymą, tuo prisidedant prie santarvės visuomenėje ir dialogo kultūros kūrimo.

ŠALTINIAI:

- A. P. Bell et al., *Sexual Preference*. Bloomington: Indiana University Press, 1981.
- A. P. Bell, M. S. Weinberg, *Homosexualities: A Study of Diversity among Men and Women*. New York: Simon and Schuster, 1978, p. 308-309.
- D. Allen, C. Pakaluk, & J. Price, „Nontraditional families and childhood progress through school: A comment on Rosenfeld“, *Demography*, 50 (3), 2013, p. 955-961.
- D. Allen, „High school graduation rates among children of same-sex households“, *Review of Economics of the Household*, 11, 2013, p. 635-658. Prieiga internete: link.springer.com/article/10.1007/s1150-013-9220-y
- D. McWhirter, A. Mattison, *The Male Couple: How Relationships Develop*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1984, p. 3.
- D. Sullins, „Emotional Problems among Children with Same-Sex Parents: Difference by Definition“, *British Journal of Education, Society and Behavioural Science*, 7(2), 2015, p. 99-120. Prieiga internete: ssrn.com/abstract=2500537
- G. Andersson, T. Noack, A. Seierstad, & H. Weedon-Fekjaer, „The demographics of same-sex marriages in Norway and Sweden“, *Demography*, 43 (1), 2006, 79-98.
- J. Nicolosi, „An Open Secret: The Truth About Gay Male Couples“, 2015. www.josephnicolosi.com/collection/2015/5/28/an-open-secret-the-truth-about-gay-male-couples
- Lietuvos notary rūmai, Lietuvos gyventojų pritarimo pokyčiai 2015-2021 metais. „Vilmorus“ tyrimas, atliktas Lietuvos notary rūmų užsakymu. Prieiga internete: www.facebook.com/215546592711/photos/a.215559087711/10158437631867712
- M. Regnerus, „How different are the adult children of parents who have same-sex relationships? Findings from the New Family Structures Study“, *Social Science Research*, 41, 2012, p. 752-770. www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0049089X12000610
- Partijų rėmėjų požiūris į tos pačios lyties asmenų partnerystės įteisinimą, Nacionalinės rinkiminės studijos duomenys. 2017-01-09. Prieiga internete: www.facebook.com/photo/?fbid=10154824195930782&set=a.10150196053080782
- Pew Research Center, *Religious belief and national belonging in Central and Eastern Europe*, 2017-05-10. www.pewresearch.org/religion/2017/05/10/social-views-and-morality/
- R. A. Kaslow et al., „The Multicenter AIDS Cohort Study: Rationale, Organization and Selected Characteristics of the Participants“, *American Journal of Epidemiology*, 126 (2), 1987, p. 310-318.
- Tikėjimo mokslo kongregacija, *Pastabos dėl homoseksualių asmenų sąjungų teisinio pripažinimo projektų*. Prieiga internete: www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/pastabos-del-homoseksuali-asmenu.html#Politiku

Krikščioniškosios kultūros institutas
Šv. Ignoto g. 5-14A, 01144 Vilnius
+370 612 59 326